

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра Теорії спорту та фізичної культури

Задорожна О.Р.

ЛЕКЦІЯ

на тему **«ПРОГРАМНО-НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
АНТИДОПІНГОВОГО КОНТРОЛЮ У СПОРТІ».**

з дисципліни

«ОСНОВИ АНТИДОПІНГОВОГО КОНТРОЛЮ У СПОРТІ»

для студентів за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт
ХІ-й с. (денна форма навчання), ХІІІ-й с. (заочна форма навчання)

ЛЬВІВ - 2018

Тема 1. Програмно-нормативне забезпечення антидопінгового контролю у спорті.

1. Основні терміни дисципліни та їх визначення, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

2. Законодавча база антидопінгового контролю у спорті:

- міжнародні конвенції;
- документація ВАДА;
- нормативні документи України.

1. Основні терміни дисципліни та їх визначення, взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Основні терміни дисципліни визначено у Законі України «Про антидопінговий контроль у спорті» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 11, ст.102, а також у Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті {Конвенцію ратифіковано Законом N 68-V (68-16) від 03.08.2006}.

Антидопінгова діяльність – заходи, спрямовані на запобігання використанню допінгу у спорті, які включають профілактику, запобігання застосуванню та поширенню допінгу у спорті, застосування санкцій за порушення антидопінгових правил.

Антидопінговий контроль – комплекс заходів, спрямованих на боротьбу з допінгом у спорті, який включає антидопінгову діяльність та допінг-контроль.

Акредитовані лабораторії допінг-контролю – лабораторії, акредитовані Всесвітнім антидопінговим агентством.

Антидопінгова організація – юридична особа, відповідальна за прийняття правил, які стосуються розроблення, здійснення або забезпечення дотримання будь-якого елемента процесу допінг-контролю відповідно до вимог Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті. До них належать: Міжнародний олімпійський комітет, Міжнародний паролімпійський комітет та інші організації, які проводять масштабні заходи та здійснюють на них тестування, Всесвітнє антидопінгове агентство, міжнародні федерації та національні антидопінгові організації.

Антидопінгові правила - правила (норми), розроблені та затверджені антидопінговою організацією на основі вимог Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, які визначають умови здійснення спортивної діяльності та спрямовані на реалізацію уніфікованих та гармонізованих принципів боротьби з допінгом у спорті.

Порушення антидопінгового правила означає одне або декілька таких порушень:

- наявність забороненої речовини або її метаболітів або маркерів у пробі, взятій із організму спортсмена;
- використання або спробу використання забороненої речовини або забороненого методу;
- відмову з'явитись на взяття проби чи неявка на взяття проби без поважних причин після одержання повідомлення відповідно до діючих антидопінгових правил або від взяття проби ухилення іншим чином;
- порушення вимог, які стосуються присутності спортсмена для тестування поза змаганнями, в тому числі ненадання необхідної інформації стосовно його місцезнаходження і неявки для тестування, яке призначається на основі обґрунтованих правил;
- маніпуляції або спроба маніпуляцій із будь-якою частиною допінг-контролю;
- володіння забороненими речовинами й методами;
- розповсюдження будь-якої забороненої речовини чи будь-якого забороненого методу;
- застосування чи спробу застосування будь-якої забороненої речовини чи забороненого методу до будь-якого спортсмена, або допомогу, заохочення, сприяння, підбурювання, укриття або співучасть в будь-якій іншій формі, пов'язаній з порушенням чи будь-якою спробою порушення антидопінгового правила.

Допінг-контроль – процес, що включає планування, проведення тестів, відбору, зберігання і транспортування допінг-проб, лабораторний аналіз, дослідження, роботу з результатами, слухання та апеляції.

Допінг-офіцер – особа, яка пройшла відповідне навчання та уповноважена антидопінговою організацією на відбір допінг-проб.

Допінг-проба – будь-який біологічний матеріал, відібраний для цілей допінг-контролю.

Допінг у спорті – випадок порушення антидопінгових правил.

Дослідження – розроблення та вдосконалення методик виявлення заборонених речовин у продуктах для спеціального дієтичного споживання та методик виявлення метаболітів і маркерів заборонених речовин у сечі та інших біологічних зразках.

Тестування – частина процесу допінг-контролю, включаючи складання плану відбору допінг-проб, відбір допінг-проб, поводження з допінг-пробами, у тому числі їх зберігання, а також доставку проб до лабораторії.

Пул тестування – це список спортсменів, що створюється антидопінговою організацією. Критеріями внесення спортсменів в цей список являються високі спортивні результати, порушення самими спортсменами або їх персоналом антидопінгових правил в минулому і т.д.

Національний пул тестування – список спортсменів, що створюється національною антидопінговою організацією (НАДЦ).

Пул тестування міжнародної федерації – список спортсменів, що створюється міжнародною федерацією вашого виду спорту.

Тестування під час змагання – проведення процедури допінг-контролю, коли спортсмен відбирається для тестування у зв'язку з його участю в конкретному змаганні.

Тестування без попереднього сповіщення – процедура допінг-контроль, яка проводиться без попереднього сповіщення спортсмена, при якому встановлюється постійний супровід спортсмена з моменту його сповіщення до взяття проби.

Допінг-контроль поза змаганням – будь-який допінг-контроль, який проводиться поза змаганням.

Національний антидопінговий центр – спеціалізована державна установа України, на яку покладено організацію та здійснення допінг-контролю у спорті.

Національна антидопінгова лабораторія - публічне акціонерне товариство (100 % акцій належить державі), утворена на базі лабораторії антидопінгового контролю Національного антидопінгового центру. Діяльність лабораторії полягає у проведенні лабораторного аналізі допінг-проб відповідно до Міжнародного стандарту для лабораторій, аналізі харчових продуктів та продуктів для спеціального дієтичного споживання з метою виявлення заборонених речовин, а також досліджень і розробок щодо аналітичних методик виявлення заборонених речовин.

Наглядова рада антидопінгового контролю здійснює Нагляд за діяльністю Національного антидопінгового центру та Національної антидопінгової лабораторії здійснює Наглядова рада антидопінгового контролю, що діє в межах повноважень, визначених цим Законом.

Конвенція – Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті, ратифікована Законом України від 3 серпня 2006 року № 68-V.

Міжнародний стандарт для лабораторій – стандарт, передбачений Додатком 2 до Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті.

Міжнародний стандарт для тестування – стандарт, передбачений Додатком 3 до Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті;

Всесвітній антидопінговий кодекс – документ, прийнятий Всесвітнім антидопінговим агентством 5 березня 2003 р. в Копенгагені.

АДАМС – online програма для збору і зберігання даних про місцезнаходження, що є обов'язковою вимогою Міжнародного стандарту для тестування. У кожного спортсмена є свій профіль, в якому міститься інформація про його місцезнаходження, пройдених допінг-тестах і їх результатах, дозволах на терапевтичне використання препаратів. Користувачами АДАМС являються спортсмени, представники національних антидопінгових організацій, міжнародних спортивних організацій, національних спортивних організацій, ВАДА і спеціалісти лабораторій, акредитованих ВАДА.

Спортсмен для цілей допінг-контролю – це будь-яка особа, яка займається спортом на міжнародному або національному рівні, як це визначається кожною національною антидопінговою організацією та визнається державами-учасницями, а також будь-яка інша особа, яка займається спортом чи бере участь в спортивному заході на нижчому рівні, як це визнається державами-учасницями. Для цілей програм освіти й підготовки "спортсмен" означає будь-яку особу, яка займається спортом під егідою спортивної організації.

Допоміжний персонал спортсмена включає тренерів, інструкторів, менеджерів, агентів, членів штату команди, посадових осіб, медичний або парамедичний персонал, які працюють зі спортсменами або займаються лікуванням спортсменів, що беруть участь або готуються до участі в спортивному змаганні.

Використання (засобу бо методу) означає застосування, пероральне введення, ін'єкцію або вживання будь-яким іншим способом будь-якої забороненої речовини або забороненого методу.

Дозвіл на терапевтичне використання – дозвіл, який видається відповідно до Стандартів видачі дозволів на терапевтичне використання та передбачає надання дозволу на використання необхідних для лікування препаратів та методів, наведених у Забороненому Списку ВАДА.

Особлива речовина – це речовина, яка дозволяє, при певних умовах, скоротити тривалість дворічної санкції в тих випадках, коли спортсмен дає позитивний результат тесту для даної особливої речовини. До таких речовин належать ті, які могли потрапити в тіло спортсмена ненавмисно, і, отже, дозволяють суддівській колегії мати більшу гнучкість при прийнятті рішення щодо санкціонування.

Біологічний паспорт спортсмена – документ, що відображає дані моніторингу певних біологічних параметрів в часі, що дозволяє непрямим

методом виявити вживання допінгу більш ефективно, ніж спроби прямого визначення допінгової субстанції чи методу.

Біологічний паспорт спортсмена складається з двох модулів:

Гематологічний модуль (введений в дію у грудні 2009 року) має на меті визначення покращення переносу кисню в тому числі з використанням агентів стимулюючих еритропоез та будь-які форми переливання крові або маніпуляції.

Гематологічний модуль оцінює зміни червоних кров'яних тілець. Вони переносять кисень до клітин організму, і таким чином, маніпуляції з кров'ю більш ймовірно у видах спорту де витривалість є перевагою спортсмена (наприклад, використання еритропоез стимулюючих агентів або переливання крові). Однак, переваги від покращення переносу кисню поширюються на види спорту, які не потребують витривалості, однак мають великий внесок анаеробного компонента.

Стероїдний модуль (введений в дію з 1 січня 2014 року) має на меті визначення ендогенних анаболічних андрогенних стероїдів у випадку їх екзогенного вживання (тобто не утворених в організмі людини) та інших анаболічних агентів, таких як модулятори селективних андрогенних рецепторів (SARMS).

Стероїдний модуль належить до анаболічних андрогенних стероїдів, які можуть зокрема застосовуватися у видах спорту, що потребують прояву сили. Такі речовини можуть також підвищувати синтез червоних кров'яних тілець та впливати на відновлення фізичної сили. Таким чином, вони можуть використовуватися і у видах спорту, що потребують витривалості.

2. Законодавча база антидопінгового контролю у спорті.

Міжнародні конвенції є головними нормативними документами, спрямованими на боротьбу із допінгом у спорті. Україна ратифікувала два таких документи – Антидопінгову конвенцію Ради Європи та Міжнародну конвенцію по боротьбі із допінгом у спорті.

Антидопінгова конвенція (ETS N 135, м. Страсбург, 16 листопада 1989 року). Конвенцію ратифіковано Законом N 2295-III (2295-14) від 15.03.2001. Спрямована на координацію боротьби із допінгом, обмеженням обігу та використання допінгових препаратів, сприяння освітнім програмам та на посилення міжнародного співробітництва. Складається з Преамбули та 19 статей.

Додатковий протокол до Антидопінгової Конвенції (м. Варшава, 12 вересня 2002 року).Dodatkowy протокол ратифіковано Законом N 1963-IV

від 01.07.2004. Введено поняття взаємного визнання результатів тестування та закріплено повноваження ВАДА проводити допінг-контроль на території держав-підписантів Конвенції. Складається з 9 статей.

Міжнародна конвенція про боротьбу з допінгом у спорті {Конвенцію ратифіковано Законом N 68-V (68-16) від 03.08.2006}. Прийнято на генеральній конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) на 33-й сесії 18 листопада 2005 року в м. Париж. Всі держави-учасниці зобов'язані вживати заходів спрямованих на викорінення допінгу відповідно до принципів Всесвітнього антидопінгового Кодексу, прийнятого ВАДА. Складається з Преамбули та 24 статей.

Документація Всесвітнього антидопінгового агентства (ВАДА)

- **Всесвітній антидопінговий кодекс.** Прийнято Всесвітнім антидопінговим агентством 5 березня 2003 року в м. Копенгаген на Всесвітній конференції з питань допінгу в спорті. Всесвітній антидопінговий кодекс уперше був прийнятий у 2003 р. і почав діяти в 2004 р. Змінений Всесвітній антидопінговий кодекс був затверджений Радою засновників Всесвітнього антидопінгового агентства 17 листопада 2007 р.

Всесвітній Антидопінговий Кодекс є основоположним і універсальним документом, на якому ґрунтується Всесвітня антидопінгова програма в спорті. Мета Кодексу полягає в підвищенні ефективності боротьби з допінгом у світі шляхом об'єднання основних елементів цієї боротьби. Для досягнення ефективною взаємодії з тих питань, у яких потрібна однаковість, Кодекс містить доволі конкретні положення; водночас він досить універсальний у тих випадках, коли потрібний гнучкий підхід до питань застосування на практиці принципів боротьби з допінгом. Кодекс розроблено з урахуванням принципів пропорційності і прав людини.

- **Всесвітня антидопінгова програма** містить усі компоненти, необхідні для забезпечення оптимальної гармонізації та впровадження найкращих методів організації роботи в міжнародних і національних антидопінгових програмах.

Основні компоненти Всесвітньої антидопінгової програми:

Рівень 1 – Всесвітній Антидопінговий Кодекс.

Рівень 2 – Міжнародні стандарти. Створені з метою гармонізації відносин між антидопінговими організаціями, відповідальними за певні технічні та процедурні складові антидопінгових програм. Всесвітнім антидопінговим агентством (ВАДА) затверджені такі міжнародні стандарти (МС): МС Заборонений список, МС для лабораторій, МС з тестування, МС з терапевтичного використання.

У **Забороненому списку** зазначено речовини та методи, заборонені до використання в змагальний та поза-змагальний період в певних видах спорту. Речовини та методи класифіковані по категоріях (наприклад, стероїди, стимулятори, генний допінг і т.д.).

Міжнародний стандарт з терапевтичного використання вперше було ухвалено в 2004 році і він набув чинності 1 січня 2005 року. Подальші зміни були внесені в 2009, 2010, 2011 і 2015 роках. У документі йдеться про умови, за наявності яких надається дозвіл на терапевтичне використання обґрунтовується наявність забороненої речовини в пробі спортсмена або використання спортсменом забороненої речовини чи методу.

Рівень 3 – Моделі найкращого застосування і керівництва. Мета – забезпечення ухвалення рішень у різних сферах боротьби з допінгом. Моделі рекомендовані Всесвітнім антидопінговим агентством і доступні для сторін-підписантів та інших зацікавлених сторін, але не є обов'язковими.

Нормативні документи України

- **Антидопінгові правила Національного антидопінгового центру.**

На основі моделі правил, яку розробила ВАДА, Національний антидопінговий центр підготував проект антидопінгових правил, які були затверджені у вересні 2015 р.

Антидопінгові правила є спортивними правилами, які визначають умови здійснення спортивної діяльності та спрямовані на реалізацію уніфікованих та гармонізованих принципів боротьби з допінгом у спорті у всьому світі. Вони застосовуються до Національного антидопінгового центру, національних федерацій, фізичних осіб (спортсменів та допоміжного персоналу спортсменів), спортсменів національного рівня.

- **Закон України «Про антидопінговий контроль у спорті»** (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 11, ст.102). Закон прийнято у 2001 р. Останні зміни набули чинності з 1 січня 2017 р. Закон визначає правові та організаційні засади здійснення антидопінгового контролю в Україні, участі відповідних закладів, установ та організацій у профілактиці, запобіганні застосуванню та поширенню допінгу у спорті.

- **Постанови Кабінету Міністрів:**

- Про утворення Національного антидопінгового центру» від 25 липня 2002 р. N 1063 {Із змінами, внесеними згідно з Постановами КабМіну N 946 (946-2004-п) від 26.07.2004 та N 862 (862-2006-п) від 24.06.2006 };

- Положення про Національний антидопінговий центр від 25 липня 2002 р. N 1063. Останні зміни внесено 07.06.2017 р.

Рекомендована література

Основна:

1. Антидопінгові правила Національного антидопінгового центру. – Київ, 2016. – 96 с.
2. Всесвітній антидопінговий кодекс. – Київ, 2015. – 133 с.
3. Башкін І. М. Характеристика субстанцій, що входять до міжнародного стандарту ВАДА «Заборонений список» / Башкін І. М., Корж В. П., Курліщук І. М. – Київ, 2008. – 187 с.
4. Заборонений список 2017. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2017. – 20 с.
5. Заборонений список 2018. Міжнародний стандарт. Всесвітнє антидопінгове агентство. – Монреаль, 2018. – 15 с.
6. Платонов В. Н. Допинг в спорте и проблемы фармакологического обеспечения подготовки спортсменов / Платонов В. Н., Олейник С. А., Гунина Л. М. – Москва, 2010. – 309 с.
7. Фармакология спорта / Горчакова Н. А., Гудивок Я. С., Гунина Л. М., Платонов В. Н. [и др.]. – Киев : Олимпийская литература, 2010. – 640 с.
8. Кулиненков О. С. Фармакология спорта. – Москва : Советский спорт, 2001. – 199 с.
9. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті : монографія / Георгій Коробейніков, Євген Приступа, Леся Коробейнікова, Юрій Бріскін. – Львів : ЛДУФК, 2013. – 311 с. – ISBN 978-966-2328-59-2.

Допоміжна:

1. Бріскін Ю. А. Адаптивный спорт / Ю. А. Бріскін, С. П. Евсеев, А. В. Передерий. – Москва : Советский спорт, 2010. – 316 с. – ISBN 978-5-9718-0460-4.
2. Бріскін Ю. Спорт інвалідів : [підр. для студ. ВНЗ фіз. виховання і спорту] / Юрій Бріскін. – Київ : Олімпійська література, 2006. – 263 с. – ISBN 966-7133-79-6.
3. Briskin Y. Indicators of special training of highly skilled archers in pre mesocycle / Yuriy Briskin, Maryan Pityn, Sergey Antonov // Journal of Physical Education and Sport. – 2011 – Vol. 11, art 51. – P. 336–341.
4. Бріскін Ю. А. Структура и содержание теоретической подготовки фехтовальщиков / Бріскін Ю. А., Питын М. П., Задорожная О. Р. // Физическое воспитание студентов. – 2013. – № 4. – С. 10–14.
5. Бріскін Ю. Освіченість фехтувальників з теорії обраного виду спорту та олімпізму на різних етапах багаторічної підготовки / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Теорія та методика фізичного виховання. – 2012. – № 5. – С. 3–7.

6. Задорожна О. Особливості використання засобів відновлення та стимулювання працездатності у фехтуванні / Задорожна О.Р., Хіменес Х. Р., Палатний А. Л. // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2018. – № 2(96). – С. 35–39.

7. Задорожна О. Р. Характеристика теоретичної підготовленості фехтувальників на етапі попередньої базової підготовки / Задорожна О. Р. // Вісник Чернігів.нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2013. – № 112, 4. – С. 119–123.

8. Спортивная фармакология и диетология / под ред. Олейника С.А., Гуниной Л. М. – Москва ; Санкт-Петербург, 2008. – 250 с.

9. Платонов В. Н. Допинг в олимпийском спорте: история, состояние, перспективы. Допинг и эргогенные средства в спорте / В. Н. Платонов. – Киев : Олимпийская литература, 2003. – с. 9–49.

10. Приступа Е. Н. Решение проблем современной молодежи средствами олимпийского образования / Приступа Е. Н., Брискин Ю. А., Питын М. П. // Sportul Olimpic și sportul pentru toți : materialele Congresului Șt. Intern. – Chișinău, 2011. – Vol. I. – P. 148–151.

11. Пуцев А. И. Методические рекомендации здоровья спортсменов и антидопинговый контроль. – Киев, 2000. – 35 с.

Інформаційні ресурси інтернет:

- Мультимедійне забезпечення лекцій, демонстрація відеороликів з Ігор Олімпіад та Зимових Олімпійських ігор.
- Національний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.noc-ukr.org/>
- Міжнародний Олімпійський комітет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.olympic.org/>
- Освітній портал „Веспо” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vespo.com.ua
- Всесвітня антидопінгова агенція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wada-ama.org/>
- Національний антидопінговий центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nadc.org.ua/>